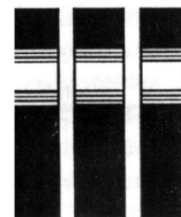

Vasváry Collection Newsletter

„Vixi, non inutilis”

Miklós Ádám Pál

„Emberebb emberré és magyarabb magyarrá”¹

A külföldi magyar cserkészszak dokumentumai
a Vasváry-gyűjtemény tükrében

A Vasváry-gyűjtemény anyagát tekintve számos, a cserkészethez² köthető dokumentumot találhatunk, melyeket bizonyos szempontból több csoportra oszthatunk. Írásomban erre teszek most kísérletet, rendszerezve a gyűjtemény cserkészetre vonatkozó írásait, nyomtatványait.

A cserkészszak mint világmozgalom 1907-ben indult útjára Lord Robert Baden-Powell kezdeményezésére. A korszak reformpedagógiai törekvéseit magába foglalva a mozgalom célja a fiatalok jellemformálása, önállóságra nevelése és közösségbe való beilleszkedésének segítése volt – mindez játékos, természetközeli és közösségépítő keretek között. Magyarországon a cserkészmozgalom szervezett formában 1912-ben indult, bár az első kezdeményezések már az 1910-es évek elején megjelentek. Az új eszme gyorsan termékeny talajra talált: a magyar cserkészszak már az első évtizedekben sajátos szellemiséget alakított ki, amely nemcsak a nemzeti hagyományokat, hanem az ifjúság nevelésének vallásos és hazafias alapelveit is szorosan magába építette.

A *Külföldi Magyar Cserkészszövetség* (röviden KMCSZ) létrejötte szorosan összefügg a II. világháború végét követő menekülthullámmal. Az európai menekülttáborokban élő magyar fiatalok és felnőttek körében hamar igény mutatkozott arra, hogy a magyar cserkészszak hagyományait megőrizték, és a megváltozott körülmények között is továbbvigyék. Ezt a kezdeményezést hamarosan az Egyesült Államokba emigrált magyar közösségek is felkarolták: a már ott élő cserkészek 1948-ban – a hazai cserkészszak betiltásának évében – megalapították a *Magyar Cserkészszövetséget*. Ezzel nem csupán

¹ Az idézet Sík Sándortól származik, ugyanakkor megtalálható a Magyar Cserkészszövetség Alapszabály 5. § (1). pontjában is: https://www.cserkesz.hu/sites/default/files/2024-12/ASZ_MCSSZ_2024-12-01.pdf. (Utolsó letöltés 2025. 05. 20.)

² lásd Amerikai Magyar Lexikon „cserkészszak” szócikk: <https://aml.sk-szeged.hu/index.php?title=Cserk%C3%A9szak> (Utolsó letöltés 2025. 05. 20.)

névlegesen, hanem eszmeiségében és szervezettségében is vállalták a korábbi hazai mozgalom szellemi örökségét és kontinuitását.

Amíg Magyarországon börtönbüntetés fenyegette azokat, akik a tiltás ellenére cserkésztevékenységbe kezdtek – akár csak „indiánost játszva”³ –, addig a tengerentúlon, Nyugat-Európában és Ausztráliában az emigráció éltette tovább a magyar cserkészet eszméjét. A szövetséget a *World Organization of the Scout Movement* (WOSM) is elismerte, és tagjai közé fogadta, lehetővé téve a magyar cserkészek részvételét a világdzsemborikon és más nemzetközi cserkészeseményeken. Bár kontinensek, tengerek és óceánok választották el egymástól a különböző magyar csapatokat és kerületeket, a mozgalom egysége és szellemisége megmaradt. A magyarországi cserkészet 1988–89-es újraindításával a hazai szervezet fokozatosan visszavette azt a szerepet, amelyet korábban az emigráció hordozott: a magyar cserkészet nemzetközi képviselőtét, jó hírnevének fenntartását és szellemi örökségének gondozását. Ekkor vette fel a nyugati diaszpóra szervezete a *Külföldi Magyar Cserkészszövetség* nevet. A KMCSSZ ma is aktív szervezetként működik világszerte, és ahogy a múltban, úgy jelenleg is kiemelt feladatának tartja a magyar nyelv, kultúra és identitás ápolását. Célja, hogy a világ különböző pontjain élő magyar fiatalok cserkészközösségeken keresztül kapcsolódhassanak egymáshoz és magyarságukhoz.

1. kép: Néhány példa a Vasváry-gyűjtemény cserkészeti anyagából

³ Virág András: *Hálózatok a cserkészletben – cserkészhálózatok*. Doktori értekezés. p. 52. (Utolsó letöltés 2025. 05. 20.)

A Vasváry-gyűjteményben sokféle dokumentumtípus megtalálható: folyóiratok, könyvek, aprónyomtatványok, egy 20 000 tételből álló cédulakatalógus, illetve a 437 kötetes *Adattár*: Vasváry Ödön cserélhető lapos fekete mappái, melyekbe életrajzi és bibliográfiai adatokat, lapkivágatokat gyűjtött évtizedeken át. A gyűjtemény cserkészeti vonatkozású anyagát három nagyobb egységben tekintetem át: a folyóiratok és a monográfiák között, illetve dr. Nagy Károly hagyatékának ide vonatkozó részében.⁴

A folyóiratokat vizsgálva többféle szempont szerint csoportosítottam a tételeket. Két meghatározó periodikumot emelnék ki, amelyek már a két világháború között is léteztek Magyarországon, és mind a mai napig a szövetség fontos szócsövei. Az egyik a *Magyar Cserkész*, a szövetség általános folyóirata, magazinja. A másik a *Vezetők Lapja*⁵, amely – ahogy a címe is jelzi – a szövetség vezetői rétegének készült: segédőrsvezetőknek, őrsvezetőknek, segédtisztéknek és tisztéknek. A *Vezetők Lapjához* kiegészítésként, mint egy „tanító rovatként” kapcsolódik a *Külföldi Magyar Iskolák Értesítője*, amelynek példányai csak szórványosan találhatók meg a gyűjteményben. A fentebb említett sajtóorgánumokból a gyűjtemény több évfolyamot is őriz, bár meglehetősen hiányos formában. Ezeket kiegészítve jelentek meg a korszakban különféle tematikus falinaptárak is, például a *Magyar Cserkésznapló*, illetve a *Magyar Cserkészek Magyar Naptára*.

Az egyéb, hosszabb-rövidebb ideig megjelent időszaki kiadványok között két nagyobb, tematikus csoportot különítettem el. Az egyiket a dzsemborikra felkészítő kiadványok alkotják, mint például a *Jamboree Értesítő*, *Jamboree Útmutató*, *Jamboree Útravaló*, *Jubileumi Jamboree*, valamint a *Semper Vigilans*. Utóbbi több szempontból is kilóg a sorból, ugyanis nem a szövetség kötelékében jelent meg, hanem egy külföldi, emigráns cserkészszövetségeket tömörítő „forum” keretében, tagjai között a Magyar Cserkészszövetséggel is. E fórum elnöke ebben az időszakban (1959-ben) a magyar származású Rónay Tamás volt. A másik nagyobb csoportot az egyes csapatok által megjelentetett újságok képezik, ezekből hármat említek: a *Jó Munkát* a clevelandi magyar cserkészek értesítője, érdekessége, hogy a mai napig működik. A *Cserkészélet* a Budapesti Kegyesrendi Gimnázium 2. számú csapata buffalói emigráns csoportjának saját lapja volt. A budapesti csapat napjainkban is aktív, a Piarista Gimnázium keretében, 2. sz. Sík Sándor Cserkészcsapatként. Harmadikként a *Magyar Ifjút* említem, amely a 14. sz. Görgey Artúr Cserkészcsapat gondozásában jelent meg. Ez a kiadvány valószínűleg nagyon kis példányszámban látott napvilágot; egyszerű, kézzel készült, rajzokkal díszített formában.

Ha a cserkészethez köthető monográfiákat vizsgáljuk, két nagy csoportba sorolhatjuk őket. Az egyik a történeti megközelítésű köteteké, mint például Sztáray Zoltán *The Crushing of Hungarian Scouting*

⁴ Vasváry-gyűjtemény, Somogyi-könyvtár, Szeged. Nagy Károly-hagyaték, 34.

⁵ lásd Amerikai Magyar Lexikon „cserkész” szócikk:

<https://aml.sk-szeged.hu/index.php?title=Cserk%C3%A9szet> (Utolsó letöltés 2025. 05. 20.)

1945–1948, Bodnár Gábor⁶ *Scouting in Hungary* és *A magyarországi cserkészlet története* című munkái, Marosvári Attila *A magyar cserkészlet az emigrációban 1945 és 1956 között* című könyve, valamint a *Szétszórt árvalányhaj – A külföldi magyar cserkészlet 50 éve* című kötet. Ezekre általában jellemző, hogy jól megszerkesztett, nagyobb példányszámban kiadott művek. A másik nagyobb tárgykörbe az egyes cserkészcsapatok által kiadott emlékkönyvek tartoznak. Például a *Clevelandben még élnek magyarok?*, *The Hungarian Scout Folk Ensemble presents its 25th Anniversary Performance...*, a *Regös emlékkönyv*, valamint az *Emlékkönyv*. Ezekben közös, hogy mindegyiket a Clevelandi Cserkészcsapat, illetve annak regös csoportja adta ki. A sort folytatva ide tartozik még *A Cserkészház jubileumi emlékkönyve*, valamint a 6. sz. *Gábor Áron Cserkészcsapat emlékkönyve*. E két kötet közös jellemzője, hogy a New Jersey állambeli Garfieldban, a Külföldi Magyar Cserkészszövetség székhelyén jelentek meg. Végül említést érdemel egy különleges kötet is, amely részben szakirodalmi jellegű: a *Magyar cserkészlet – világcserkészlet*, amely Szegeden jelent meg Zombori István szerkesztésében. A kötet részben kétnyelvű: a fejezetek végén tömör angol nyelvű összefoglalók szerepelnek.

2. kép: Nagy Károly hagyatéka dobozokba rendezve

Dr. Nagy Károly hagyatékában⁷ található egy tematikus, cserkészethez köthető gyűjteményes doboz, amely négy nagyobb egységre bontható.

⁶ lásd Amerikai Magyar Lexikon „Bodnár Gábor” szócikk:

https://aml.sk-szeged.hu/index.php?title=Bodn%C3%A1r_G%C3%A1bor (Utolsó letöltés 2025. 05. 20.)

⁷ Ld. [Kórácz Mária]: Nagy Károly Szegeden. *Vasváry Collection Newsletter*, 1994/2. p. 2. és [Kórácz Mária]: Feldolgozás alatt a Nagy Károly-archívum. *Vasváry Collection Newsletter*, 1996/1. p. 3. (Utolsó letöltés 2025. 05. 20.)

Az első és egyben legterjedelmesebb rész a *Külföldi Magyar Cserkészszövetség* által működtetett nyári magyar iskolákról szóló dokumentumokat tartalmazza: tanterveket, szórólapokat, adományleveleket, hivatalos iratokat és okmányokat. A forrásanyagokból jól kirajzolódik, hogy a szövetség célul tűzte ki a magyar iskolák meghonosítását az Egyesült Államokban, annak érdekében, hogy a már külföldön felnövő generációk is szorosabb kapcsolatban maradjanak a magyar nyelvvel és kultúrával. A második nagy egység a cserkészethez köthető lapkivágatokat, újsággyűjteményeket foglalja magában. Ezek között számos, a külhoni magyarsághoz tartozó lapcím megtalálható, például a *Nemzetőr*⁸, a *New Yorki Magyar Élet* vagy a *Magyar Híradó*. A harmadik csoportot a szövetség saját lapjai alkotják. Itt is előfordul több példány a már említett *Magyar Cserkész és Vezetők Lapja* folyóiratokból. A negyedik, egyben utolsó nagyobb egység a regős cserkészethez, a Teleki Pál Cserkészházhoz, valamint más, az emigráns magyar cserkészethez köthető dokumentumokat és anyagokat tartalmazza.

Összességében elmondható, hogy a *Külföldi Magyar Cserkészszövetség* – és ezen belül is különösen az egyesült államokbeli szervezete – a 20. század során jelentős szerepet játszott a külhoni magyarság identitásának megőrzésében. A cserkészlet eszméje nem csupán nevelési módszerként szolgált, hanem közösségformáló erőként is működött: összekötötte a diaszpórában élő generációkat és ezzel egy fajta hidat képezett az anyaország és az újvilág között. A Vasváry-gyűjteményben található dokumentumok és kiadványok a szövetség 20. századi működésének csak egy szeletét tárják elénk, mégis jól érzékeltetik annak jelentőségét és sokrétűségét. Fontos hangsúlyozni, hogy a szövetség, valamint annak intézményei és közösségei a mai napig aktívan működnek, továbbra is szolgálva a külhoni magyarság nyelvi, kulturális és közösségi megtartását. A gyűjtemény tehát nem csupán történeti értékkel bír, hanem egy élő hagyomány lenyomata is.

⁸ lásd Amerikai Magyar Lexikon „Nemzetőr” szócikk:
<https://aml.sk-szeged.hu/index.php?title=Nemzet%C5%91r> (Utolsó letöltés 2025. 05. 20.)